

HALİKARNAS BALIKÇISI'NIN YAZINSAL ESERLERİNDE TÜRK KİMLİĞİNE İLİŞKİN SÖYLEMLER

Nermin YAZICI*

Özet: Türk kültür ve kimliğinin tanımlanmasında Akdeniz Uygarlığını temel alan düşünsel yönelim, Mavi Anadoluçuluk/ Mavi Hümanizma olarak adlandırılır. Cumhuriyet döneminin kültürel ve tarihsel arayışları içinde yer alan Mavi Hümanizma, Batı medeniyetini var eden bütün değerlerin gerçek kaynağının Anadolu olduğunu ve bu kültürel mirasın doğal sahipleri olduğumuzu ileri sürer. Bu düşüncenin edebî alandaki temsilcisi Halikarnas Balıkcısı, hikâye ve romanlarında bu yönelimini pek çok boyutuyla ortaya koyar. Halikarnas Balıkcısı, bir yandan “milliyetçi” söyleme karşı farklı bir kültürel alan açarak yeni bir kimlik önerisinde bulunurken, diğer yanda Osmanlı/Türk kimliğini (tarihi romanlarında) Batıya karşı yücelten bir söylem kurmaktadır. Yazarın eserlerinde yer alan bu söylem, Modern Türkiye'nin kimlik arayışları ve Batılılaşma karşısındaki paradoksal tutumuyla yakından ilgilidir.

Anahtar kelimeler: Kimlik, Batılılaşma, Türk, Tarih, Kültür, Mavi Anadoluçuluk

The Turkish Identity in the Works of the Fisherman of Halicarnassus

Abstract: The intellectual orientation to defining the Turkish culture and identity on the basis of the classical Aegean/ Mediterranean Civilization is called Blue Anatolian Nationalism and/or Blue Humanism. In the cultural and historical trends of the Republican period, the Blue Humanism, holding a unique thesis, suggests that Anatolia is the ultimate source of all the values on which the Western Civilization is based and that people of today are the natural inheritors of this cultural background. The Fisherman of Halicarnassus (in Turkish, Halikarnas Balıkcısı), the representative of the said ideology in literature, shows various features of his stand in his novels and stories. The Fisherman of Halicarnassus, on the one hand, proposes a new identity against the “nationalist” discourse by opening up a different room for culture; on the other, (in his historical novels) dwells on a style glorifying the Ottoman/Turkish identity against the West. These two discourses, present in the works of the author but difficult to see together, are closely related with the efforts of Modern Turkey to search its identity and its paradoxical stance against Westernization.

Key Words: Identity, Westernization, Turkish, history, culture, Blue Anatolian Nationalism.

I. Giriş:

Bir aidiyetler kümesi olarak tanımlayabileceğimiz kimlik kavramı, siyasi bir değer olarak, 18. yüzyıldan itibaren ve özellikle 19. yüzyılda ulus devletlerin ortaya

---

* Yard. Doç. Dr., Başkent Üniversitesi.

çıkmasıyla birlikte kurucu bir işlev yüklenmiştir. Özellikle milliyetçi ideolojilerle birlikte; kendini tanımlama ve kendini “öteki”nden ayıran özelliklerin vurgu kazanması, milletin egemen varlık olarak tariflenmesi milliyetçiliğe modern karakterini kazandıran dolayısıyla da kimlik kavramını modern dünyanın temel belirleyicisi kılan unsurlardır. Günümüzde de kimlik kavramı, küreselleşme ve postmodernizmle birlikte bu cazibesini koruyacak görünmektedir.

Modern Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasında da -imparatorluktan ulus-devlete evrilen süreçte- kimlik tartışmaları kaçınılmaz olarak yer bulacaktır. Aşağıda çok genel hatlarıyla Türk modernleşmesinin dinamikleri ve arayışlarından bahsederek Türk edebiyatında önemli ve özgün bir yer tutan Halikarnas Balıkcısı'nın yazınsal eserlerinde Türk kimliğe ilişkin söylemlerinde yer alan paradokslara değinilecektir.

II. Modern Türk Kimliği

Modern Türk kimliğinin kuruluşunda belirleyici olan en önemli değişim Osmanlı Devleti'nin çözülme ve yıkılış sürecidir. Tanzimat ve Islahat uygulamaları ile başlayarak geleneksel kimlik/farklılık yapılarındaki sarsılma, imparatorluk topraklarının hızla kaybı; devleti kurtarma ve Müslüman Türk çoğunluğun hâkim millet konumunu restore etme arzusu bu “milli proje”nin temellerini oluşturmuştur (Yörük 2002:311). Osmanlı Devleti'nin son yüzyılından itibaren “devleti kurtarma”ya yönelik başlayan ve 20.yüzyılın başında İslamcı ve Türkçü söylemlerin iç içe geçmesiyle şekillenen milliyetçi eğilim, Cumhuriyetle birlikte köklü bir dönüşüme uğrar.

Osmanlı'nın mirasını reddeden yeni Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlıya ve İslamiyet'e vurgu yapmayan bir tarih anlatısını ve kimlik bunalımının başlıca unsuru olan gelenek arayışını farklı bir içerikle oluşturmaya çalışır. Bu süreç; imparatorluktan ulus-devlete, ümmetten cumhuriyete ve ulusa, gelenekten ilerlemeye, nizam ve düzenden devrim kavramlarına doğru bir dönüşüm içermektedir. Kemalizm ya da Atatürkçülük olarak adlandırılan bu siyasi doktrin Osmanlı/İslam/Doğulu kabuğunun altında varlığını sürdürmekte olan Türklüğün özünü yeniden keşfetmeye (Yörük 2002:315) ve yeni bir ulus bilinci yaratmaya yönelir. Özellikle 1930'lu yıllardan itibaren bu modern kimlik için önemli girişimler başlatılır: Türk Tarih Tezi (1932) ve Güneş Dil Teorisi (3. TDK Kurultayı, 1936) bu girişimin en somut örneğidir¹.

Türk Tarih Tezi (1932), çalışmamızın da temel odağını oluşturan Halikarnas Balıkcısı'nın düşünsel temelleriyle bağlantılı olması açısından önemlidir. Türk

---

¹ 1931 yılında, Atatürk'ün bizzat görevlendirdiği heyet tarafından *Türk Tarihinin Ana Hatları* (1930, 606 sayfa) adlı kitap basılır, eserin gözden geçirilmiş hali *Türk Tarihinin Ana Hatlarına Methal* yayımlandıktan sonra, 2-11 Temmuz 1932'de Birinci Türk Tarih Kongresi toplanır.

Tarih Tezi², Türklerin muhteşem ve çok eski bir ırk olduğunu ileri sürüyor, Türk dili ile ırkını Türklüğün temel damgası olarak ortaya koyuyordu. Türklüğün bileşenleri arasında İslamiyet'in adı geçmiyor, ladini bir içerikle tanımlanan millet kavramına Türk Tarih Tezi ve Güneş Dil Teorisi seküler bir malzeme sağlıyor (Akgün ve Çalış 2002: 593) ve onlara alternatif bir kimlik olarak etnik Türklüğü sunuyordu (Yıldız 2002).

Türk Tarih Tezi'nde savunulan, Türkler hem Orta Asyalı hem Anadolu hem de Batılıdır önermelerindeki içsel ayrışmalardan türeyen Anadoluçuluk ve Türkçülük, Türk Tarih Tezi'nin iki kutbundan uç alır. Birinci kutup, bütün uygarlıkların, özellikle de Anadolu uygarlıklarının Türk kökenli olduğuna, ikinci kutup ise Türk tarihinin Osmanlı ve İslam öncesi köklerine vurgu yapar (Yörük 2002: 319).

III. Mavi Anadoluçuluk/Mavi Hümanizma

Mavi Anadoluçuluk/Mavi Hümanizma düşüncesi, Batı medeniyetinin kökeni sayılan Yunan medeniyetinin halis kaynağının Anadolu olduğunu söyler ve bu topraklarda binlerce yıldır yaşayan Anadolu halkının da bu kültürel mirasın doğal sahipleri olarak tanımlar. Türk Tarih Tezi'yle ortaya konan ve Anadolu uygarlıklarını Türk kökenli yapan tarihsel anlayış, Mavi Anadoluçulukta bu köklü uygarlıkların birikimini alan, onlarla kaynaşan Anadolu halkına dönüşür. Batı'ya uygarlığı götüren Orta Asya'dan göç eden Türk boyları değildir, fakat Avrupa medeniyetinin kökeni sayılan Yunan medeniyetinin beşiği Anadolu'dur. Mutlaka dâhil olunması gereken Batı medeniyetinin kaynağının Yunan değil, her anlamda Anadolu'da doğup geliştiğini kanıtlamaya çalışmışlardır.

² Tez ilk olarak, Türklerin uygarlık kurmaya muktedir olmadıkları görüşüyle savaşıyordu. Türkler eski çağlardan beri daima uygar olagelmışlerdi. Orta Asya'yı medenileştiren eski Türkler, Çin, Hindistan, Mezapotamya, Nil Vadisi, Anadolu ve Ege gibi uzak bölgelerde tarihteki ilk medeniyetleri kurmuşlardı, (Günaltay ve Tankut: 10-17, 21-26) öyle ki, Tez, eski Yunan'da, Anadolu'da ve Tuna havzası ile Trakya'da kullanılan dilin "az çok lehçe faklar ile eski Orta Asya Türkçesi" olduğunu iddia ediyordu (Tarih I:189). Tez ikinci olarak, "Türk milletinin tarihinin Osmanlı tarihinden ibaret" olmadığını göstermek amacıyla Türklerin eski çağlardan beri varoluşuna vurgu yapıyordu (İnan ve Karal: 63). Osmanlılardan önce Türkler Orta Asya'da, Göktürkler, Uygurlular ve Karahanlılar gibi başka parlak devlet kurmuşlardı. Üçüncü olarak ise, modern Türklerle Orta Asya'nın eski sakinleri arasında doğrudan bir soy ilişkisi olduğu savunuluyordu (Günaltay ve Tankut:19). Tez dördüncü olarak, Türklerin Anadolu'da ırksal ve tarihsel devamlılığını ileri sürmekte; Anadolu'da bronz çağından ve Hititlerden başlayıp Selçuklulara uzanan fasılasız bir Türk uygarlığı yaşandığını iddia etmekteydi. Bu sav, Yunanlıların, İtalyanların, Ermenilerin ve Kürtlerin Birinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında Türk toprakları üzerindeki iddialarını da söndürmüş oluyordu (İnan ve Karal:57). Tez, önemli bir nokta olarak, Türklerin sarı ırka ya da Mongol ırkına ait olduğu savını da çürütüyordu. Orta Asya kökenli olmalarına rağmen Türkler aslında, "beyaz ve brakisefal bir ırktı" (İnan ve Karal: 57, 63; Birinci Türk Tarih Kongresi).

Araştırmaya dayanan deneme kitaplarının yanı sıra edebi türdeki (hikâye ve roman) eserlerinde de bu anlayışı temellendirmeye çalışan Halikarnas Balıkcısı (Cevat Şakir Kabaağaçlı), coğrafi/kültürel kalıtım esasında bir kimlik önerisinde bulunur. Anadolu'nun bütün kültürel birikimlerini sahiplenir; bu sahiplenme, yineleyecek olursak, Türk Tarih Tez'indekinden farklı olarak, kültürel etkileşimle oluşan, kaynaşmaya bağlı bir aktarımdır:

“Türkiye'nin ve Türkiyelilerin tarihi Türkiye'de gelmiş geçmiş koşullarca etkilenmiş ve o koşulları etkilemiş bütün etnik ve kültürel varlıkların tarihidir. Bu tarih de Anadolu'nun tarih öncesi geçmişinden göbek bağı kesilerek dipdiri ele alınır. Türkiye tarihi Selçuk ya da Osmanlı İmparatorluğu'ndan, şu sultandan, bu sultandan başlatmak, onu göbek bağından değil, belinden sepetlemesine kesmek demektir. Türkiye tarihini kendi doğal ayakları üzerine dikmek gereklidir.” (Halikarnas Balıkcısı 1992: 17)

Halikarnas Balıkcısı'nın kimlik tanımında ortaya çıkan bu yaklaşım, Türk Tarih Tez'indeki “ırk” vurgusunun yerine “kültür” vurgusunun öne geçtiği görülür: “İnsan sürüleri karışa-kaynaşa dört yana, ama özellikle batıya dağılır. Bu insan kalabalığının karışım ve kaynaşım nedeniyle Sümer uygarlığı gelişir. Çünkü uygarlık öyle bir üründür ki; onun tohumu salt bu soy ya da şu soy ekmiş olamaz. İnsansal olan uygarlık, hiçbir zaman salt bir soyun tekeli olmamıştır. Hep çeşitlerin hallühamur olmasından gelekoymuştur.” (Halikarnas Balıkcısı, 1992: 18). Akyıldız'ın sözleriyle ifade edersek: “Mavi Anadolucular Türkler'in Anadolu'ya gelişlerini müteakiben orda yaşayan diğer halklarla kaynaştığını, Anadolu'daki pek çok medeniyeti çeşitli yanlarıyla içerdiklerini ve başka türlü Türk ve başka türlü Müslüman olduklarını savunurlar. [ ] Dolayısıyla, Anadolu'daki medeniyetlerin gerçek taşıyıcısı olan bu halk, aslında Batı'nın bugünkü değerlerinin de gerçek sahibidir.” (Akyıldız 2002: 479)

Moretti (2004:45), edebi söylemin tipik özelliklerinden birinin olgu ile değer, bilgi ile duygu arasında sıkı bir bağ kurması olduğunu söyler. Duygu ve yaşantı ile edebi söylem kazanan olgular ikna edicidir ve bu nedenle de toplumda pragmatik kültürün aracı olarak işlev kazanırlar. Bu aynı zamanda, yeni bir kimlik tasarısının meşrulaştıracak, benimsetecek popüler anlatılara duyulan ihtiyacı, edebiyatın kamusal alandaki rolünü ve önemini de göstermektedir. Halikarnas Balıkcısı'nın yazınsal alanında verdiği türlerde (hikâye/roman) coşkun doğa/deniz sevgisinin (ki bu pastoral bir doğa değildir tek başına, Batı medeniyetine beşiklik etmiş kültürel bir coğrafyadır) somutlaştığı kahramanlar, anlatı mekânlarının sürekli tarihsel geçmişleriyle bağlantılı kılınması, şiirsel bir dille yüceltilen tabiat ve erdemli insanlar, anlatıların arka planındaki kimlik önerisi ile yakın ilişki halindedir.

Az önce de belirtildiği gibi, anlatı metinleri başka söylem alanlarını da kapsayan temsil özelliğine sahiptir. Bu temsil üç farklı şekilde kendini gösterebilir:

yansıtmacı, niyetçi, inşâci³ (Hall 1997, içinde Köroğlu 2002:500). Buraya kadar anlatılanlar düşünüldüğünde Halikarnas Balıkçısı'nın romanlarındaki kimlik kurgusunun “inşâci” bir nitelik taşıdığı öngörülebilir. Bu inşâ süreci, edebi eserlerindeki kişilerin/kahramanların Klasik Antikite ile ilişkilendirilerek “hümanist” bir anlayışla temellendirilme çabası olarak ortaya çıkmaktadır. Yazar, hikâye ve romanlarını Klasik Ege-Akdeniz uygarlığı ile ilişkilendirmek için mitolojiyi çeşitli yöntemlerle kurmaca dünyanın bir parçası haline getirir. Yer adlarının Antik dönemdeki isimlerle anılması -ki yazarın bizzat kullandığı mahlas buna örnektir- (Arşipel-Akdeniz, Halikarnas-Bodrum), mitolojik tanrıların ya da varlıkların çeşitli benzetmeler aracılığı ile hatırlatılması (Tritonlara, Athena, Santor, Poseydon, vs.), mitolojik söylencelerle öyküler arasında benzer biçimlenişlerin yer alması (Amfitrit) ve ne dinsel ne de folklorik olan, daha çok mitolojik içerikle benzeyen kimi söylencelere duyulan inançlar (Ölüm Gemisi) yazarın mitolojiyi öykü ve romanlarına taşımada kullandığı temel stratejileridir⁴.

Neredeyse bütün eserlerinde Ege-Akdeniz bölgesindeki kıyı kasaba ya da köylerinde yaşayan ve geçimini denizden sürdüren insanların hayatını anlatır Halikarnas Balıkçısı. Çoğu, hatta neredeyse hepsi geçimlerini zorlukla sağlayan, hiçbir formal eğitim (okul yüzü görmemiş) almamış; dolayısıyla yazılı kültüre ait herhangi bir birikimi olmayan insanlardır. Balıkçı, söz konusu tarihsel dönem ve yaşadıkları çevre gereği mitolojiye ait hiçbir bilgiyle de teması olanaklı olmayan bu insanları ne yapar eder bir şekilde mitoloji ile buluşturur. Söz konusu kahramanlar, gerek kişilikleriyle, gerek yaşadıkları olaylarla, gerek mekânla sürekli olarak bu kültürel coğrafyanın gölgesinde sunulmaktadır.

Olumlanan eser kahramanları mitolojik tanrılar gibi mağrur ve güçlüdürler, doğayla; kendinden üstün varlıklarla çarpışırlar. Klasik Yunan Tragedyalarında kendinden üstün bir güçle çarpışan ve bu uğurda ölerek yüceltilen, erdemli kahramanlara benzer deniz insanları. Tutkuları, erdemleri, cesaretleri, sevgileri, iyilikleri, merhametleri ile kimse boy ölçüşemez.

Böyle bir kahraman tipolojisinde, farklılıklar da hümanist mercekte eriyecektir. *Aganta Burina Burinata* (Halikarnas Balıkçısı 1946) romanının başkahramanı olan Mahmut, deniz sevdasıyla köyünü terk ettiğinde pek çok yabancı ülkeyi dolaşır ve

³ Yansıtmacı yaklaşım, anlamın gerçek dünyadaki kişi ya da şeyden kaynaklandığına inanır; gerçek yaşamın izdüşümü olarak. Niyetçi yaklaşımda asıl olan üretici yani yazardır. Yazarın yaşamöyküsünü de dikkate alarak, kavramları nasıl ele alıp temsil ettiklerini, anlamlandırdıklarına yoğunlaşmalıyız. İnşacılık ise, anlamı ne üreticide ne de temsil edilen şeyde görür. Bunların yerine toplumsal temsiliyet sistemlerine yoğunlaşır. Anlam toplumsal olarak inşâ edilmektedir.

⁴ Bu konuda daha geniş bilgi için bkz.: Nermin Yazıcı, “Halikarnas Balıkçısı’nda Kamusal Ütopya: Doğanın Kamusal Alana Aktarılması”, *Pasaj*, S. 1, s. 35-50, Ankara: Mayıs/Ağustos 2005.

başka milletlerden denizcilerle çalışır (roman Trablusgarp savaşı sırasında geçmektedir):

“ ‘Huyu suyu aykırı, dilleri başka olanlar birbirlerine ısınamazlar’ derler a; yalan! Birlikte çalışıp birlikte çile çeken insanlar birbirine öyle bağlanıyorlar ki, bir kısmı buz, bir kısmı ateş olsa, birbirine uyup can ciğer kardeş oluyorlar. Ben öyle arkadaşlar edindim ki, onların birisi yanıma gelince, yanıma birisi gelmiş gibi değil, yanımdan yabancılar ayrılmış da kendimle baş başa kalmışım gibi oluyordum.” (Halikarnas Balıkcısı 1995:114)

Balıkcı'nın *Deniz Gurbetçileri* (1969) adlı romanı da diğer eserleriyle benzer içeriktedir. Balıkcı, *Deniz Gurbetçileri*'nde çok daha gerçekçi, sosyal olaylara daha duyarlı bir anlatım sergilemektedir. Bu romanda deniz insanlarının yaşadığı zorluklara aynı zamanda Türk denizcileri olarak yaşadıkları zorluklar eklenir. Balıkcı, her ne kadar aynı zahmetleri çeken Rum, Yunan denizcilerle Türk denizciler arasındaki can yoldaşlığına değinse de, av yasağı ile gelen zorluklarla Türk/ Yunan ayrımı derinleşir; Rum kayıkçılar, nispet yaparcasına anlatılır: “[...]“Rum kayıkçılar, Türk süngerlerini, Türk kıyılarında neşeli kahkahalarla doldurup doldurup Yunanistan ve Amerika'ya gönderiyorlardı.” (Halikarnas Balıkcısı 1991: 256). Yine aynı romandan:

“[...] Bu arada Bodrum, Marmaris, Fethiye ile bunların güneyinde ve kuzeyindeki kıyılar denizlerini ta can evlerinden vuran bir emir geldi. Ganvagalarla, zıpkınla, hatta formasız çıplak dalgıçla sünger avı yasak edildi. Sünger avlayacaklar, **Türk** bayrağını takmış **Rum** kayıklarına yazılacaklar ve **Rumlardan** skafandarla dalmayı öğreneceklerdi. Ama **Rum** dalgıç armatörleri, **Türkleri** hemen hemen kuru ekmek parasına çengelci kayıklarında kürekçi olarak kabul ediyorlardı. **Rum** dalgıç armatörler ise motorları ile **Türk** kıyıları süngerlerini yağmalyorladı. Amerika sünger piyasası ‘Greek silk sponges’ diye **Türk** süngerleriyle dolup taşıyordu. Kalimnos ve öteki Ege adalarıyla **Yunanistan**'a milyonlar akarken, **Türk** kıyıları boyunca onbinlerce **Türk** denizcisine kendi kıyılarıyla denizlerinde avlanarak ekmek paralarını çıkarmak yasak ediliyordu. **Türk** gümrük gemileri, **Türklerin** kaçak avlanmalarına, gerekirse silahla engel oluyorlardı. Oysa bu denizcilerin büyük çoğunluğu, Çanakkale, Galiçya ve Arabistan çöllerinde, Birinci Cihan Harbi süresince yurtları için savaşmış, kanlarını dökmüşlerdi. Malum a Anadolu, Dersaadet'in Mutluluk Kapusu'nun, **Türkiye** olalıberi ‘Kan Bankası’ idi.” (Halikarnas Balıkcısı 1991: 255, vurgular bize ait).

Eserden alıntı da açıkça görüldüğü gibi, 6 cümle içinde; 10 kez Türk/Türkiye/Anadolu, 6 kez Rum/Yunan/Greek yinelemesi ile iki taraf keskinleştirilir; ayrımlaştırılır. Ayrıca bu ötekileştirme sadece “ulusal” çağrışımla da sınırlanmaz; burada Osmanlı Devleti ve kutsal kavramlar da devreye girer. Altı çizili cümlelerde görüldüğü gibi, vatani, milleti için savaşan bu denizciler sadece Yunan'dan değil, kendi yönetimlerinden de eza görmekte, haksızlığa uğramaktadır. Balıkcı “Anadolu” adlandırmasıyla bu ayrımı güçlü bir şekilde hissettirir.

Halikarnas Balıkçısı'nın buraya kadar değindiğimiz kimlik önerisi ve bunun yazınsal metinlerdeki görünümü ile yan yana gelmesi mümkün görünmeyen iki tarihsel romanı yer almaktadır. Ünlü Osmanlı denizcilerini anlatan bu romanlarda (*Uluç Reis*, 1962 ve *Turgut Reis*, 1966) farklı bir kimlik örüntüsü yer alır. M. Belge, "Mavi Anadolu Tezi ve Halikarnas Balıkçısı" adlı yazısında, yazarın bu tarihi romanlarından yaptığı örneklemelerle " [...] kültürel mirasçı teorisini başlatmış bir yazarın bu romanların her sayfasına sinen ırkçı-milliyetçi söylemi şaşırtıcı." (2006:35) değerlendirmesinde bulunur. Belge, bu romanlarda Batılıların canavarlaştırıldığı⁵, kadımlaştırıldığı⁶, pis ve gülünç bir duruma sokulduğu⁷; Hristiyan kadınların⁸ da bayağılaştırıldığı; kökenle⁹ ilgili aşağılamaların yer aldığını metinlerden örneklerle sunar.

Sonuç:

Bu örneklemeler bakıldığında Halikarnas Balıkçısı'nın, bir yandan "milliyetçi" söyleme karşı farklı bir kültürel alan açarak yeni bir kimlik önerisinde bulunurken, diğer yanda Osmanlı/Türk kimliğini (tarihi romanlarında) Batıya karşı yücelten bir söylem kurmaktadır. Yazarın bu tutumunu, özünde Cumhuriyet sonrası kimlik arayışlarının çoğunda gözlemek olasıdır. Batılılaşma probleminin getirdiği; bir yandan Batının kendisinden üstün olduğunun kabulü ve buna eşlik edilen gecikmişlik duygusunu aşma çabası ile önceli Osmanlı Devletinde, pek çok "geri kalmış" ulusun deneyimlemek zorunda kaldığı sömürge durumunu yaşamamış olmanın da eşlik ettiği Batıya direnç ve kendini koruma refleksi.

Cumhuriyet dönemi kimlik önerileri arasında, öteki/Batı ile en uzlaşmacı ilişkiyi öneren Mavi Hümanizma, milliyetçi söylem karşısında görünmesine rağmen, Türk

⁵ *Uluç Reis* romanından: "onun sağında ve solunda, her iki günde bir Türkü kazığa çaktırıyorduk ki, dümeninin canı sıkılmasın ve konuşacak adam bulsun" (Halikarnas Balıkçısı 1988: 36)

⁶ *Uluç Reis* romanından: "Onların kodamanlarından birkaç tanesi elimizde esir kaldı. Bir tanesi vardı; dur bakayım, Ha adı; Kantar Çınar'dı. (Kont Karl do Sinar) Uzun saçlı, - hepsi uzun saçlıydı ya; hatta biz onları zenne sanmıştık da şaşırmıştık-" (Halikarnas Balıkçısı 1988:133)

⁷ *Uluç Reis* romanından : "Seslenmek üzere arkaya dönünce kaba etlerine de bir ok saplandı. Dük dö Loren, ardına takılan o sunî kuyrukla.." ((Halikarnas Balıkçısı 1988: 13)

⁸ *Uluç Reis* romanından: Don Jeronimo adlı papaz, arkadaşı Fra Bernardo'ya, günah çıkarmaya gelen kadınlarla ilgili şunları söyle: "Hep kendilerine tecavüz edildiklerinden bahsediyorlar; fakat asıl tuhafı tecavüze uğramalarını dört gözle bekliyorlar." (Halikarnas Balıkçısı 1988: 264)

Turgut Reis romanından: "Her ne ise Sarı Hamdi, korsanlar değil, fakat asıl rahibelere nefislerine hakim olmayı telkinde büyük zorluklar çekti..." (Halikarnas Balıkçısı 1994: 209)

⁹ *Turgut Reis* romanından: "Hırvat ve kul yani tutsak çeşidinden olan Rüstem Paşa, sarayda yetiştiği için dalkavukluk sanatının sembolü idi." (Halikarnas Balıkçısı 1994: 324)

Batılılaşmasındaki temel paradoksu aşamamış; ancak bizlere, Anadolu'nun çok yönlü mirasını sahiplenerek önemli bir kültürel katkı sağlamıştır.

Kaynaklar

- AKGÜN, B. ve ÇALIŞ, Ş. H., (2002), “Tanrı Dağı Kadar Türk, Hira Dağı Kadar Müslüman: Türk Milliyetçiliğinin Terkibinde İslâmcı Doz”, *Milliyetçilik*, İstanbul: İletişim Yayınları, C.4: 584-600.
- AKYILDIZ, K., (2002), “Mavi Anadoluçuluk”, *Modernleşme ve Batıcılık*, İstanbul: İletişim Yayınları, C.3, 465-481.
- BELGE, M., (2006), “Mavi Anadolu Tezi ve Halikarnas Balıkçısı”, *Birikim*, 210: 35-45.
- HALİKARNAS BALIKÇISI, (1995), *Aganta Burina Burinata*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- HALİKARNAS BALIKÇISI, (1991), *Deniz Gurbetçileri*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- HALİKARNAS BALIKÇISI, (1994), *Turgut Reis*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- HALİKARNAS BALIKÇISI, (1988), *Uluç Reis*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- KÖROĞLU, E., (2002), “Türk Romanında Batıcılığın Yeri”, *Modernleşme ve Batıcılık*, İstanbul: İletişim Yayınları, C.3, 499-510.
- MORETTI, F., (2005), *Mucizevi Göstergeler*, İstanbul: Metis Yayınları.
- YAZICI, N., (2005), “Halikarnas Balıkçısı'nda Kamusal Ütopya: Doğanın Kamusal Alana Aktarılması”, *Pasaj*, Ankara, 1: 35-50.
- YILDIZ, A., (2002), “Kemalist Milliyetçilik”, *Milliyetçilik*, İstanbul: İletişim Yayınları, C.4: 210-214.
- YÖRÜK, Z., (2002), “Politik Psişe Olarak Türk Kimliği”, *Milliyetçilik*, İstanbul: İletişim Yayınları, C.4: 309-324.